

Theater

Na de repetitie/Persona is nog te zien in deSingel, van 31 januari tot 3 februari & Kaaitheater van 31 mei tot 2 juni. Zie www.tga.nl.

Met *Na de repetitie/Persona* keert Ivo Van Hove, na zijn eerdere enceneringen van *Scènes uit een huwelijk* en *Kreten en gefluister* terug naar het oeuvre van regisseur-cineast Ingmar Bergman. De overgang van filmbeelden naar levende personages op het podium blaast je hier haast nog meer van je sokken dan de films zelf.

PIETER T'JONCK

Toneelgroep Amsterdam reserveerde de première van dit werk voor het Théâtre de la Place in Luik, dat coproduceerde. Beide stukken zijn thematisch nauw verwant. In *Na de repetitie* bezoekt de jonge actrice Anna (Karina Smulders) de regisseur Hendrik Vogler (Gijs Scholten Van Aschat) voor een onverwachte repetitie. Hun gesprek ontwikkelt zich haast ongemerkt tot een spel van verleiding. Dat is niet onschuldig, want Anna is de dochter van Rachel, een overleden geliefde van de regisseur. Halverwege het stuk duikt Rachel (Marieke Heebink) ook weer op, alsof ze nooit weggevoerd was.

Je leert zo alles over de wrede spelletjes die Vogler en Rachel met elkaar speelden. Die kennis maakt de ontknoping ontstellend. Niets is, een generatie verder, anders. Anna en Hendrik bekampen en beminnen, schofferen en verleiden elkaar met alle denkbare, soms erg grove, streken. Maar ze doen dat terwijl ze elkaar regisseren. Alsof ze over zichzelf slechts als personages dachten. Ze spelen het theater van hun eigen (liefdes-)leven in het repetitielokaal. Tot de regisseur ermee kapt, omdat, zo lijkt het, alle variaties getest werden, en de zaak zijn belang verloor. Zonder veel weerwerk van Anna.

De acteurs verrichten hier wonderen. Haarfijn kan je volgen waar ze wisselen van attitude, personage, scenario. Smulders switcht in een oogwenk van het naïeve slachtofertje naar de doortrapte feeks, Van Aschat van diepe den-

● De tekst zit zo vol valkuilen dat de acteurs hem bijna niet juist kunnen spelen, en toch doen ze het. © JAN VERSWEYVELD

Theater is niet valser dan het echte leven

ker naar brutale macho. En omgekeerd. Terwijl ze hun eigen strapatsen tegelijk van commentaar voorzien. Elke zin is een valkuil voor een acteur: de tekst barst zo van de valse noten dat je de tekst bijna niet juist kan spelen. En toch doen ze het.

Met een verbijsterend gevolg. Alle valse, maar dan wel perfect vals gespeelde, noten samen blijken een maar al te herkenbaar portret op te leveren van de 'cinema' die we steeds weer voor elkaar opvoeren, zozeer dat we niet meer beseffen dat het 'cinema' is. Meteen wordt het theater, als opvoering, daardoor extreem relevant als een opvoering die

helemaal geen *suspension of disbelief* behoeft. Ze is niet 'valser' dan het echte leven.

Recht de leegte in

Persona radicaliseert die notie van de kunst als het model van het leven. Bergmans verhaal draait rond de gevierde actrice Elisabeth Vogler die er tijdens een opvoering plots het zwijgen toe doet, en de volgende dag in een

catatonische verdwazing vervalt. Marieke Heebink speelt – of beter gezegd, geeft gestalte – aan deze figuur. Letterlijk. Naakt ligt ze geworpen op een tafel in een hospitaal. Onder ongenadig tl-licht. Monumentaal vlees, als een figuur van Francis Bacon.

Zo is ze het absolute tegendeel van de Rachel die ze eerst speelde: een vrouw die haar masker, verhaal, vermomming verloor. Alsof ze door het decor van het leven getrapt was, recht de leegte in. Net als in Bergmans film barst ze in lachen uit bij een hoorspel op de radio, maar bevangt haar panische angst bij filmbeelden van een zelfverbranding. Maar verder zwijgt ze. Altijd. Nauwelijks meer dan een lichaam. Maar wat voor lichaam maakt Heebink daarvan!

Overrompend

Alma, letterlijk 'ziel', (Karina Smulders) wordt haar als verpleegster toegewezen door een dokter (Frieda Pittoors). Die stuurt de vrouwen naar haar buitenverblijf om het herstel te bespoedigen. Daar gebeurt iets bizars. Alma vertelt Elisabeth de intiemste, erg pikante, details uit haar ogenschijnlijk nette burgerlijke leventje. Als ze ontdekt dat Elisabeth alles overbriefft aan de dokter neemt ze na een hysterische ruzie geleidelijk de 'persona' van Elisabeth aan. Uiteindelijk legt zij Elisabeth uit waarom ze met verstomming geslagen werd. Maar ook bedrijft ze – met Elisabeths instemming – de liefde met haar man. Alsof beide vrouwen van persoonlijkheid gewisseld waren. Alsof hun 'persoonlijkheid' slechts een inwisselbare jas was om het schamele lijf te bedekken. Is dat wat acteurs doen, en vooral, zichtbaar maken? Is dat wat kunst doet? Zo zou je de slotwoorden van de dokter kunnen verstaan.

Jan Versweyveld creëerde voor beide stukken een eenheidsdecor. Het repetitiezaaltje van *Na de repetitie* wordt ook de ziekenhuiskamer uit *Persona*. Als dat stuk een goed kwartier bezig is krijg je een letterlijke verbeelding van de maskers die vallen. De wanden van het decor tuimelen weg in een gigantische waterplas. De acteurs bevinden zich plots op een vlonder in een grote leegte. Toch blijft dit theater. In de achterwand zie je een deurtje. Het lijkt op het deurtje waarlangs Jim Carrey in Peter Weirs film *The Truman Show* een uitweg zoekt uit de schijnwereld van de show waarin hij opgroeide. Hier gaat het andersom. De deur verschaft Elisabeths echtgenoot een toegang tot de 'schijnwereld' van de twee vrouwen. Hij is de 'realiteit' die binnendringt in de schijnwereld van de vrouwen. Een tegengewicht vormt hij echter niet. Hij wordt integendeel het slachtoffer van de illusie dat Alma zijn vrouw is. Zo was het in Bergmans film, zo is het hier. Het effect is overrompend.

Een herkenbaar portret van de cinema die we steeds weer voor elkaar opvoeren, zonder zelfs te beseffen dat het cinema is